

UDK: 347.412:347.965.6:368.86:347.956.6:368.023.5:368.023.3.5+368.023.1+368.023.3

**Prof. dr Jasna M. Pak<sup>1</sup>**

## **OBAVEZE, ODGOVORNOST I OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI POSREDNIKA U OSIGURANJU**

NAUČNI RAD

### **Apstrakt**

Delatnost posredovanja u osiguranju vrlo je složena, pa je razumljivo to što se postavljaju razna pitanja, kao što su ona koja se odnose na pravnu prirodu tog ugovora, te na pravila koja se primenjuju na građansku odgovornost posrednika i osiguranje te odgovornosti. Obaveze posrednika koje su zakonom utvrđene takvog su obima da daleko prevazilaze karakteristične obaveze posrednika kod klasičnog ugovora o posredovanju, zbog čega se postavlja pitanje o kakvom se ugovoru radi. Specifičnost i složenost materije zahteva odgovarajuće zakonsko regulisanje osiguranja od odgovornosti posrednika u osiguranju, koje bi obezbedilo pravnu sigurnost svih zainteresovanih lica. Autor ukazuje na to da je potrebno da se na osiguranje primenjuju jedinstveni uslovi kako bi se obezbedilo minimalno osiguravajuće pokriće. Osiguranje posrednika u osiguranju je obavezno, zbog čega nije prihvatljivo da ga osiguravajuća društva sprovode na osnovu uslova u kojima postoje znatne razlike, naročito u pogledu isključenja iz osiguranja, koja ga u najvećoj meri ograničavaju. Autor ukazuje na to da na mnoga pitanja koja se postavljaju u primeni naših propisa koji se odnose na posredovanje u osiguranju odgovori ne mogu da se daju bez dobrog poznavanja prava Evropske unije i prava njenih država članica.

**Ključne reči:** *posredovanje u osiguranju, posrednik u osiguranju, ugovor o posredovanju u osiguranju, osiguravač, osiguranik, odgovornost posrednika, uslovi osiguranja*

### **1. Uvodna razmatranja**

Cilj delatnosti posredovanja u osiguranju jeste prodaja osiguravajućih usluga. Poslovanjem u uslovima oštre konkurencije društva za osiguranje mogu lakše da osvajaju tržište ako svoje usluge ne prodaju direktno, već to čine preko

---

<sup>1</sup> I-mejl: jasnapak@ptt.rs  
Rad je primljen: 18. 2. 2018.  
Rad je prihvaćen: 28. 2. 2018.

nezavisnih, profesionalno osposobljenih subjekata. U savremenom uporednom pravu ne postoje veće razlike u regulisanju prodaje usluga osiguranja na ovakav način. U Evropskoj uniji (EU) propisi država članica koji se odnose na oblast posredovanja u osiguranju usaglašeni su ugradnjom pravila iz više nadnacionalnih akata (tri direktive i jedna preporuka), čime su stvoreni uslovi za obavljanje delatnosti osiguranja na jedinstvenom tržištu EU.

U direktivama EU i zakonodavstvu država članica, za delatnost koju obavljaju agenti i brokeri osiguranja koristi se pojam posredovanje u osiguranju.<sup>2</sup> Posredovanje je uzeto kao krovni pojam jer broker i agent osiguranja povezuju lica zainteresovana da zaključe ugovor o osiguranju i da doprinose uspostavljanju komunikacije dva subjekta u toku trajanja osiguranja i u vreme izvršenja obaveze osiguravača – kad nastane osigurani slučaj. Postavlja se pitanje da li je pojam „posrednik u osiguranju“, koji se koristi u našem Zakonu o osiguranju (ZOS),<sup>3</sup> odgovarajući, budući da upućuje na to da se posredovanjem bavi samo posrednik, iako to nužno, u većoj ili manjoj meri, čini i zastupnik u osiguranju.<sup>4</sup> Pojam „zastupnik u osiguranju“ ne odgovara pojmu „agent osiguranja“, koji se koristi u pravu najvećeg broja zemalja, jer zastupnik preduzima pre svega pravne radnje, dok agent, u manjoj ili većoj meri, često preduzima poslove koje preduzima posrednik, na osnovu ugovora o posredovanju, i poslenik, na osnovu ugovora o delu. Da bi izvršio razne obaveze prema osiguravaču nalogodavcu, agent pre svega mora da dovede u vezu lica koje je zainteresovano da zaključi ugovor o osiguranju i osiguravača, te da prilikom zaključenja ugovora, u toku njegovog trajanja i izvršenja, preduzima, u obimu koji nije zanemarljiv, materijalne radnje koje su karakteristična obaveza ugovornika iz drugih obligacionih ugovora. Agenti

---

<sup>2</sup> Države članice EU ugradile su u svoje zakonodavstvo pravila direktiva o posredovanju u osiguranju (*intermediation d'assurance* na francuskom; *intermediación de seguro* na španskom; *Versicherungsvermittlung* na nemačkom; *Insurance intermediation* na engleskom) i propisale da se ona odnose na delatnost koju obavljaju brokeri i agent osiguranja koji su dobili dozvolu nadležnog državnog organa (*agent d'assurance/courtier d'assurance* na francuskom; *agente de seguros/corredor de seguros* na španskom; *Versicherungsmakler/Versicherungsvertreter* na nemačkom; *insurance agent/broker* na engleskom). „Broker“ je lice koje kupuje i prodaje za druge. On je posrednik (*middleman*) koji ima najčešće šira ovlašćenja od onog koje je osnovno, i to da dovede u vezu dva lica radi zaključenja ugovora. Naziv „*courtier*“ na francuskom potiče od reči *courir* (trčati). Naime, posrednik između lica koja su želela da zaključe ugovor išao je od jednog do drugog i prenosio njihove zahteve i poruke. Reč „agent“ označava lice koje istupa u ime i za račun nalogodavca i obavlja za njega druge radnje predviđene ugovorom. U našem pravu trebalo bi koristiti pojmove „agent osiguranja“ i „broker osiguranja“ jer su oni najšire prihvaćeni i imaju svoje mesto u dugoj istoriji posredovanja u osiguravajućoj delatnosti, pa stoga ne bi stvarali zabunu kod korisnika osiguranja.

<sup>3</sup> *Sl. glasnik* br. 139/2014.

<sup>4</sup> U Zakonu o posredovanju u osiguranju Republike Srpske koriste se pojmovi zastupnik, posrednik i brokeraža (član 2. Zakona – „*Sl. glasnik Republike Srpske*“, br. 47/2017). U ranijem zakonu korišćeni su pojmovi zastupnik i broker osiguranja. U drugim državama koje su nastale raspadom SFRJ koriste se pojmovi posrednik i zastupnik u osiguranju. Jedan broj društava za posredovanje u osiguranju koja posluju u Srbiji na svojim internet stranicama koriste pojam „broker“ i „agent“, što se može objasniti time da su ta dva pojma razumljivija potencijalnim klijentima.

i brokери obavljaju poslove dovođenja u vezu osiguravača i klijenta i druge poslove zavisno od toga kako je njihova obaveza regulisana ugovorom sa osiguravačem, odnosno sa zainteresovanim licem, klijentom. Iako je najvažnija obaveza brokera da posreduje u zaključenju ugovora o osiguranju na osnovu ugovora koji ga vezuje za klijenta, on ima više obaveza koje su i pravne, a ne samo faktičke („tehničke“, „materijalne“).<sup>5</sup> U praksi se posao brokera retko iscrpljuje povezivanjem potencijalnog ugovarača osiguranja i osiguravača. Radi se o posebnim odnosima koji ne mogu da se posmatraju u okvirima definisanih pravnih ustanova.<sup>6</sup>

U pravnoj teoriji ne postoji jedinstveno mišljenje o tome da li je broker samo u ugovornom odnosu s klijentom, ili može biti i sa osiguravačem, a agent samo sa osiguravačem ili pak može biti i sa klijentom. Ono što pre svega razlikuje agenta i brokera osiguranja jeste njihov odnos sa osiguravačem. Broker, za razliku od agenta, istupa pretežno u svoje ime i za svoj račun, a agent u ime i za račun osiguravača s kojim je u dugoročnom ugovornom odnosu. Naknadu za učinjenu uslugu broker dobija od osiguravača, ali može i od nalogodavca (klijenta ili osiguranika), a agent u osiguranju od osiguravača.

Jasnu pravnu razliku između brokera i agenta u osiguranju teško je utvrditi onda kada je broker istovremeno na neki način vezan za osiguravača. Zaštita ugovarača osiguranja, naročito potrošača osiguranja, zahteva od njega da zna u kom se svojstvu pojavljuje lice koje posreduje i pregovara radi zaključenja ugovora o osiguranju.<sup>7</sup> To je osobito važno sa stanovišta ostvarenja njegovog prava na naknadu štete, jer nije u istoj situaciji kada naknadu može da zahteva direktno od osiguravača ili samo od brokera.

## 2. Istorijski osvrt

U istorijskom razvoju delatnosti posredovanja zabeleženo je da su u antičko doba pojedinci dovodili u vezu lica koja su želela da zaključe neki trgovinski posao. U srednjem veku, zbog načina privređivanja, posredovanje nije imalo veći značaj, ali je od 13. stoleća u većim trgovačkim gradovima počelo da dobija na značaju.<sup>8</sup> Prvi dokumenti o brokerima osiguranja potiču iz XV veka na italijanskom prostoru. Prvi dokument je iz 1319. godine, kada je izvesni Bardo iz Pize dobio proviziju za posredovanje u osiguranju prevoza robe brodom. U drugim zemljama Evrope

---

<sup>5</sup> I. Babić, *Privredno pravo*, Beograd 2008. str. 302.

<sup>6</sup> Priručnik za obuku za polaganje stručnog ispita za sticanje zvanja ovlašćenog posrednika i ovlašćenog zastupnika u osiguranju (J. Pak, *Posredovanje i zastupanje u osiguranju*, od str. 103 do 130), Privredna Komora Srbije, Beograd 2016.

<sup>7</sup> Na nemačkom tržištu osiguranja pojavljuju se zastupnici koji se predstavljaju kao nezavisni posrednici (Pseudomakler). To je nepoželjan fenomen jer dovodi do pravne nesigurnosti. Takav posrednik dobija klijente koje inače ne bi dobio, klijenti imaju više poverenja u posrednike koji nisu vezani za neko osiguravajuće društvo, Beckman/Matusche-Beckman, *Versicherungsrechts Handbuch*, Verlag C.H. Beck, 2004, str 177.

<sup>8</sup> J. Bigot/D. Langé, *Traité de droit des assurances*, Tom 2, La distribution d'assurance, L.G.D.J, 1999, str. 290.

posrednici se javljaju krajem XVI veka. Prvi propisi koji se odnose na posrednike u osiguranju datiraju iz XVII veka. Potreba za posrednicima nastala je zbog toga što su ugovornici bili iz različitih država i nisu se razumeli. Posrednici su praktično bili prevodioci koji su prenosili ugovornicima zahteve jedne i druge strane.<sup>9</sup>

Kod nas je posle II svetskog rata, uvođenjem netržišnog osiguranja 1967. godine, tačnije donošenjem Osnovnog zakona o osiguranju i osiguravajućim organizacijama,<sup>10</sup> prvi put bilo predviđeno osnivanje privrednih organizacija u osiguranju za poslove posredovanja, zastupanja, procenjivanja šteta i vršenja drugih osiguravajućih usluga, ali to nije doprinelo da ti poslovi dobiju na značaju. Zakon o osnovama osiguranja imovine i lica iz 1990. godine, poslednji koji je donet u SFR Jugoslaviji, poverio je poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju i druge poslove (snimanje rizika, snimanje i procena šteta, pružanje pravne pomoći i drugih intelektualnih usluga u osiguranju) posebnim organizacijama.<sup>11</sup> Prema Zakonu o osiguranju imovine i lica Savezne Republike Jugoslavije iz 1996. godine, poslove pružanja drugih usluga u osiguranju mogle su da obavljaju agencije osnovane kao akcionarska društva ili društva sa ograničenom odgovornošću.<sup>12</sup> Prvi put je zakonom utvrđeno da se uz zahtev za izdavanje dozvole za rad mora podneti dokaz o kvalifikacijama kandidata za direktora agencije i njegovoj kadrovskoj i tehničkoj osposobljenosti za obavljanje navedenih poslova. Značajna novina bila je i mogućnost da se poslovima pružanja posredovanja i zastupanja (i drugih poslova u osiguranju) mogu baviti preduzeća i druga pravna lica, pod uslovom da imaju poseban organizovani deo koji je kadrovski i tehnički osposobljen za pružanje tih usluga. Međutim, sve do donošenja Zakona o osiguranju 2004. godine delatnost posredovanja i zastupanja u osiguranju nije bila razvijena. Tim zakonom se bliže propisuju uslovi za obavljanje delatnosti i to koje su obaveze subjekata koji obavljaju poslove posredovanja u osiguranju.<sup>13</sup> Izmenama i dopunama iz 2015. godine Zakon o osiguranju Srbije (ZOS) u većoj je meri usaglašen s Direktivom EU o posredovanju u osiguranju iz 2002. godine. Zakon je propisao osnovne uslove i pravila koja se primenjuju na delatnost posredovanja i zastupanja u osiguranju.

### **3. Zakonodavstvo EU u oblasti posredovanja u osiguranju**

Posrednici osiguranja (agenti i brokeri) imaju centralnu ulogu u prodaji usluga osiguranja na tržištu Unije. Po definiciji koja je data u Direktivi EU, posredovanje u osiguranju, kao delatnost koju obavljaju agenti i brokeri, svaka je delatnost koju čini

---

<sup>9</sup> S. Deckers, *Die Abgrenzung des Versicherungsvertreters vom Versicherungsmakler*, Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe 2004, str 27.

<sup>10</sup> *Službeni list SFRJ*, br. 7/67.

<sup>11</sup> *Službeni list SFRJ*, br. 17/90.

<sup>12</sup> *Službeni list SFRJ*, br. 30/96.

<sup>13</sup> *Priručnik privredne komore Srbije*, op. cit. str. 105.

predstavljanje ili predlaganje ugovora o osiguranju ili njegovog zaključenja, doprinos njegovom sprovođenju i izvršenju, naročito kad nastane osigurani slučaj. Brokери osiguranja u većem broju zemalja mogu biti fizička i pravna lica. Zbog složenosti odnosa osiguravača sa agentima i brokerima, te međusobnih odnosa ovih drugih, kao i odnosa ta tri subjekta s klijentima, zbog potrebe da delatnost obavljaju lica koja imaju dovoljno znanja iz oblasti osiguranja, kao i zbog neophodnosti efikasnog državnog nadzora – bilo je potrebno usaglasiti propise država članica koji se odnose na posredovanje u osiguranju. Prva direktiva trebalo je da se primenjuje do isteka roka za usaglašavanje propisa država članica koji se odnose na osnivanje i poslovanje agenata i brokera osiguranja.<sup>14</sup> Preporuka Komisije o posrednicima u osiguranju u određenoj meri doprinela je usaglašavanju propisa država članica koji se odnose na ispunjenje profesionalnih uslova potrebnih za obavljanje delatnosti.<sup>15</sup> Profesionalna obučenost brokera i agenata od izuzetnog je značaja za obavljanje poslova osiguranja u najboljem interesu osiguranika. Oni treba da imaju opšta profesionalna znanja, a države članice mogu da utvrde određene nivoe znanja za pojedine kategorije posrednika.<sup>16</sup> Međutim, posle donošenja Prve direktive i Preporuke, u nacionalnim zakonodavstvima ostale su razlike koje su bile prepreka slobodnom obavljanju poslova posredovanja u osiguranju i reosiguranju na jedinstvenom tržištu. Dve slobode, sloboda osnivanja i sloboda pružanja usluga, bez ukidanja tih prepreka nisu mogle da uhvate korena u ovoj delatnosti. Zbog nedovoljne usaglašenosti propisa, kao i potrebe da se delatnost posrednika uskladi s drugim direktivama, a posebno u oblasti pružanja usluga na daljinu i zaštite potrošača finansijskih usluga, doneta je druga direktiva.<sup>17</sup> Ona je zahtevala da države članice obezbede da poslove posredovanja obavljaju lica koja imaju najmanje onaj nivo profesionalne osposobljenosti i moralnih kvaliteta koji je predviđen njenim pravilima. Ugradnjom u zakonodavstvo država članica odredaba o profesionalnoj osposobljenosti agenata i brokera, o upisu u poseban registar, o nadležnosti i saradnji njihovih organa za nadzor, o obaveznom osiguranju od građanske odgovornosti, kao i, naposljetku, o obavezama agenata i brokera na informisanje potrošača osiguranja – došlo je do usaglašavanja nacionalnih propisa u ovoj oblasti, čime su uklonjene osnovne prepreke za ostvarenje slobode pružanja usluga posredovanja na jedinstvenom tržištu. Međutim, materija koja je u stalnom razvoju zahtevala je dalje usaglašavanje propisa država članica, te je doneta i treća direktiva o prodaji usluga osiguranja. U nazivu te direktive ne stoji *posredovanje u osiguranju* jer se ona ne primenjuje samo na nezavisne brokere i agente, već i na sve subjekte koji prodaju usluge osiguranja, pa i na one što su zaposleni u osiguravajućim društvima. Cilj direktive je bolja zaštita korisnika osiguranja, posebno od novih učesnika

<sup>14</sup> Direktiva 77/92 od 13.1. 1976, OJL 026 od 31.1. 1977.

<sup>15</sup> Preporuka Komisije EEZ 92/48 od 18.12.1991, OJL 19 od 28.1 1992.

<sup>16</sup> Jasna Pak, *Pravo osiguranja*, Beograd 2011, str. 174.

<sup>17</sup> Direktiva 2002/92/EZ od 9. 12. 2003, OJL L 9/3 od 15. 01. 2003. godine.

na tržištu koji nisu posrednici *stricto sensu*, kakvima se, međutim, predstavljaju, a cilj je i veća transparentnost u pogledu naknade koju posrednici dobijaju za svoje usluge i usaglašavanje zahteva u pogledu njihovog stalnog usavršavanja. To je konsolidovan akt koji uklanja preostale neusaglašenosti u pravu država članica radi nesmetanog obavljanja delatnosti posredovanja na tržištu bez granica.

ZOS je u većoj meri usaglašen s drugom direktivom EU.<sup>18</sup> Posrednici i zastupnici u osiguranju obavljaju poslove zastupanja i posredovanja, ali i poslove koje ima poslenik na osnovu ugovora o delu, po nalogu osiguravača, klijenta ili ugovarača osiguranja / osiguranika, kako je to i u pravu država članica EU.<sup>19</sup> Zakon pridaje značaj osposobljenosti za obavljanje poslova posredovanja i zastupanja. Narodna banka Srbije, kojoj je poveren nadzor nad društvima za osiguranje i subjektima koji obavljaju poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju, donela je akt koji se odnosi na sticanje i proveru znanja potrebnog za obavljanje te delatnosti.<sup>20</sup>

#### **4. Pravna priroda ugovora o posredovanju u osiguranju<sup>21</sup>**

Priroda ugovora o posredovanju u osiguranju koji zaključuju posrednik i lice koje želi osiguravajuću zaštitu u pravnoj doktrini je sporna upravo zbog toga što se, kao što najčešće biva, obaveza posrednika u osiguranju ne sastoji samo u povezivanju osiguravača i klijenta, već i u velikoj meri u obavljanju drugih poslova koji imaju karakter obaveza iz drugih obligacionih ugovora. Na ugovore koji se zaključuju u obavljanju delatnosti posredovanja u osiguranju primenjuju se zakonska i ugovorna pravila, te neka specifična običajna pravila nastala u dugoj istoriji ovih poslova.<sup>22</sup>

S klijentom posrednik zaključuje ugovor na osnovu koga traži osiguravača radi zaključenja ugovora o osiguranju koji će zadovoljiti potrebe klijenta za osiguravajućom zaštitom od određenog rizika. U kontaktu sa osiguravajućim društvom, posrednik koristi ovlašćenje koje je klijent izdao na osnovu ugovora i koje ga legitimise kao ugovornog partnera klijenta, potencijalnog ugovarača osiguranja.

U principu, ugovor s posrednikom u osiguranju zaključuje se s licem koje je zainteresovano za osiguravajuću zaštitu. Međutim, posrednik i sa osiguravačem

---

<sup>18</sup> ZOS sadrži veći broj odredaba o posrednicima i zastupnicima u osiguranju (Glava IV, Poslovi posredovanja i zastupanja u osiguranju, čl. 85–113).

<sup>19</sup> Videti član 94. i član 82. i 97. ZOS.

<sup>20</sup> Odluka o sticanju zvanja i usavršavanju ovlašćenih posrednika i ovlašćenih zastupnika u osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 38/2015 i 11/2017)

<sup>21</sup> Dalje u tekstu korišćice se pojmovi „posrednik u osiguranju“ i „zastupnik u osiguranju“ iz ZOS-a.

<sup>22</sup> Ugovori o posredovanju i zastupanju u osiguranju nisu imenovani ugovori iako se odlikuju većim brojem karakteristika koje ih znatno razlikuju od ugovora o posredovanju i zastupanju. Inostrani sudovi primenjuju običajna pravila koja su nastajala u dugoj istoriji nedirektno prodaje usluga osiguranja. Ta pravila su u nekim zemljama kodifikovana, francuski sudovi, recimo, primenjuju običaje koji su prvi put objavljeni 1935. godine.

može da ima ugovor, usmeni ili pismeni, koji se u praksi imenuje kao ugovor o (poslovnoj) saradnji. Sporazumi osiguravača i posrednika osiguranja sadrže odredbe o proviziji, eventualnim ovlašćenjima koja se daju posredniku u vezi s pripremom za zaključenje ugovora ili njegovog sprovođenja. Osiguravač i posrednik mogu da zaključe ugovor za obavljanje poslova koji nisu poslovi posredovanja u osiguranju (prodaja osiguranih oštećenih stvari, preduzimanje preventivnih mera, istraživanje tržišta osiguranja, procena rizika i procena štete).<sup>23</sup>

Posrednik u osiguranju radi pre svega u interesu klijenta, ali dužan je da vodi računa i o interesima osiguravača, i to onoliko koliko o tom interesu mora da vodi računa i sam ugovarač osiguranja.<sup>24</sup> Ugovori koje posrednik zaključi s klijentom i sa osiguravačem pretpostavljaju odnose, prava i obaveze posrednika i sa klijentom (ugovaračem osiguranja) i sa osiguravačem, zbog čega nastaju vrlo složeni pravni odnosi.

U novije vreme na tržištima osiguranja država članica posrednik u osiguranju sve više istupa i kao zastupnik klijenta (ili ugovarača osiguranja) u njegovo ime i za njegov račun.<sup>25</sup> U transportnim osiguranjima posrednici tradicionalno imaju šira ovlašćenja nego posrednici u kopnenim osiguranjima (npr. da potpišu polisu).<sup>26</sup> U kopnenom osiguranju opšteprihvaćeno je pravilo da posrednik ne može obavezati klijenta ili osiguravača osim ako nije posebno ovlašćen. Ako želi više od usluga koje su uobičajene u posredovanju u osiguranju, klijent može da ovlasti posrednika da preduzima i druge radnje. Te posebne usluge plaća klijent nalogodavac.

Ukoliko je posrednik u osiguranju ovlašćen na obavljanje pravnih radnji u ime i za račun nalogodavca, postavlja se pitanje koje to pravne radnje može da preduzme a da pritom zadrži status posrednika. Kada ima ovlašćenje da raskine ugovor i naplati naknadu iz osiguranja, on ima ulogu zastupnika, a ne posrednika. To je faktičko pitanje i zato se odnosi u svakom konkretnom slučaju regulišu primenom pravila koja se primenjuju na ugovore čiji elementi preovlađuju.<sup>27</sup> Može biti reči

---

<sup>23</sup> Videti tačku 27. Odluke Narodne banke Srbije o sprovođenju odredaba Zakona o osiguranju koja se odnosi na obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 55/2015).

<sup>24</sup> ZOS, član 95. stav 2.

<sup>25</sup> U preovlađujućoj inostranoj sudskoj praksi posrednik se smatra zastupnikom klijenta.

<sup>26</sup> U sporu *Maloney v. Rhode Island Ins.*: „Na osnovu agencijskog sporazuma, agent radi za osiguravača, broker osiguranja za osiguranika“; u sporu *Kirby v. Northwestern Nat'l.*: „Broker je nezavisni agent koji predstavlja osiguranika, a ne osiguravača. Međutim, agent može da istupa i za osiguranika i za osiguravača ako se obe strane saglase, J. Mahomedy, *An examination of the legal liabilities of insurance intermediaries and the insurance thereof*, doktorska disertacija 2010, str., dostupno na sajtu <https://www.insurancegateway.org/>, Faculty of Commerce, Law and management of the University of Witwatersrand Johannesburg. Brokeri „Lojda“ su zastupnici osiguranika, a ne osiguravača. Međutim, po prihvaćenom običajnom pravilu, broker je odgovoran osiguravačima za naplatu premije i ima pravo zaloge na polisi dok mu premija ne bude plaćena. On u tom slučaju može da se smatra agentom osiguravača jedino u svrhu naplate premije, R. Colinvaux, *The Law of Insurance*, Sweet&Maxwell Limited, 1979, str. 298.

<sup>27</sup> *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, II knjiga*, Savremena administracija, Beograd 1995, str. 1348.

o ugovoru o posredovanju, ugovoru o zastupanju ili ugovoru o delu. Ako u jednom ugovoru posrednik ima više raznih ovlašćenja, posrednika, zastupnika i poslenika (iz ugovora o delu), sud će, u zavisnosti od toga koja je obaveza povređena, primeniti odgovarajuća pravila ugovornog prava. Ako posrednik preduzima materijalne radnje kojima ne obavezuje drugu stranu, primenjuju se pravila o ugovoru o posredovanju, ako je dobio nalog da preduzme radnju koja obavezuje nalogodavaca (klijenta / osiguranika ili osiguravača) primenjuju se pravila o zastupanju, a ako ima obavezu da izvrši neku uslugu (izradi ponudu, predlog za produženje ugovora, predlog za smanjenje premije usled smanjenja rizika, ili da izradi zahtev za naknadu štete), primenjuju se pravila o ugovoru o delu. Bez obzira na to koliko poslenik ima obaveza, ugovor koji posrednik zaključi sa klijentom ne može se kvalifikovati kao ugovor o delu. Bliskost ugovora koji posrednik i zastupnik zaključuju sa klijentom, odnosno osiguravačem, sa ugovorom o delu postoji, ali ima i bitnih razlika. Posrednik u osiguranju ima pravo na naknadu (proviziju), ali nju plaća osiguravač sa kojim nije zaključio ugovor o posredovanju. Poslenik se **obavezuje** da obavi određeni posao (izrada ili opravka neke stvari ili izvršenje nekog fizičkog ili intelektualnog rada), a naručilac se obavezuje da mu plati naknadu.

## 5. Obaveze posrednika u osiguranju

Osnovna obaveza posrednika u osiguranju jeste da obezbedi zainteresovanom licu adekvatno pokriće ako je to u konkretnom slučaju moguće. Neki rizici su novi, izuzetno veliki, ili klijent ima „lošu“ prošlost sa štetama, tako da je teško pronaći osiguravača. Posrednik je dužan da vodi računa da osiguravač nije u finansijskim teškoćama, da poslove obavlja u skladu sa zakonom i pravilima struke, što se može utvrditi proverom toga da li je organ za nadzor preduzimao određene mere nadzora. Na predlog da se ugovor zaključi kod određenog osiguravača treba da utiče i to kako osiguravač rešava zahteve osiguranika. Njega za angažovanje, svakako, ne preporučuje veliki broj prigovora osiguranika ili sudskih postupaka koje osiguranici vode protiv njega.

Druga važna obaveza posrednika jeste da pre zaključenja ugovora pruži obaveštenja i savete na osnovu kojih će klijent moći da donese odluku o osiguravaču čiji uslovi osiguranja u najvećoj meri zadovoljavaju njegove potrebe.

U svakom konkretnom slučaju posrednik treba da proceni koja su obaveštenja i saveti potrebni. On ima i obavezu da pruži informacije administrativne prirode koje se tiču poslovnog imena, sedišta i adrese sedišta, registra nadležnog organa u koji je upisan kao i načina zaštite prava ugovarača osiguranja.<sup>28</sup> Dužan je takođe da upozna ugovarača osiguranja sa svim pravnim i ekonomskim vezama s društvom za osiguranje koje mogu uticati na njegovu nepristrasnost u izvršavanju obaveza.<sup>29</sup>

---

<sup>28</sup> ZOS, član 111. stav 1.

<sup>29</sup> ZOS, član 95. stav 4. i 5.



U izvršavanju obaveze društvo za posredovanje u osiguranju naročito je dužno da obavesti klijenta o tome da li će odluku o izboru osiguravača doneti nepristrasno, ili o tome da se ovaj obavezao da radi za jednog ili više osiguravača. Društvo je dužno da klijenta obavesti i o osiguravačima sa kojima posluje.

Obaveštenja od značaja za ugovor o osiguranju, njegovom predmetu, pravima i obavezama ugovornika i obimu osiguravajućeg pokrića treba da budu razumljiva kako bi klijent mogao da utvrdi da li ono što mu se nudi odgovara njegovim potrebama. Posrednik je dužan da obavesti klijenta koji rizici nisu prihvaćeni ili nisu pokriveni. Da bi saveti koje posrednik daje klijentu bili korisni, posrednik od klijenta treba da pribavi informacije o tome koje su njegove potrebe. Posrednik treba da ukaže klijentu na posledice netačne prijave okolnosti od značaja za procenu rizika ili prećutkivanje važnih činjenica.<sup>30</sup> On pomaže klijentu da popuni obrazac ponude tako da se ne bi desilo da osiguravač zahteva poništenje ugovora zbog netačno prijavljenih ili prećutanih okolnosti od značaja za procenu rizika. Posrednik mora da precizira razloge koji su ga motivisali na davanje određenog saveta.<sup>31</sup> Dužan je i da ukaže na značaj davanja podataka, a ne da proverava je li sve što klijent navodi tačno, osim ako je očigledno da ovaj ne razume pitanja. Da bi imali dokaz da su pružili sva potrebna obaveštenja i izbegli rizik odgovornosti zbog povrede obaveze obaveštavanja, posrednici uručuju pismeno u kome su pohranjene informacije koje su dali klijentu. Klijent prilikom zaključenja ugovora potpisuje da je razumeo šta mu je rečeno i da mu je pismeno s potrebnim informacijama pročitano i uručeno.

U toku trajanja osiguranja, posrednik prati potrebe osiguranika za promenama osiguravajućeg pokrića, povećanje sume osiguranja, otklanjanje uzroka koji su doveli do podosiguranja ili nadosiguranja. On predlaže i izmene pokrića ako je došlo do novih momenata u vezi sa osiguranim rizikom (povećanje ili smanjenje rizika), vodi računa o redovnosti plaćanja premije kod višegodišnjih osiguranja i kada je ugovoreno da se premija plaća u ratama. Posrednik proverava sadržinu polise, pruža pomoć osiguraniku u toku trajanja osiguranja, a naročito u vezi s tim da u utvrđenim rokovima osiguranik mora da izvrši radnje značajne za ostvarivanje, odnosno očuvanje prava iz ugovora o osiguranju (proverava sve obračune i pismena koja dostavi osiguravač, stara se da ne nastanu razlozi za raskid ugovora, vodi računa o isteku osiguranja i kontinuitetu pokrića).<sup>32</sup>

Posrednik u osiguranju ima obaveze posle nastanka osiguranog slučaja u skladu s ovlašćenjima koja ima na osnovu ugovora o posredovanju ili ugovora sa osiguravačem. Posrednik prijavljuje nastanak osiguranog slučaja, saraduje sa osiguravačem ili njegovim zastupnikom i nastoji da naknada u svemu bude utvrđena u skladu sa uslovima osiguranja. Dužan je i da upozori osiguranika da prijavi osigurani

---

<sup>30</sup> „Ako broker napravi grešku prilikom popunjavanja obrasca ponude, ali traži od osiguranika da je pročita, proverí i potpiše, što ovaj i učini ne primetivši grešku, broker nije odgovoran prema osiguraniku“, R. Colinviaux, op. cit. str. 297. fn. 81.

<sup>31</sup> ZOS, član 94. stav 2. tačka 4).

<sup>32</sup> ZOS, član 94. Stav 2. tačka 7).

slučaj i da mu ukaže na posledice zakasnele prijave. U praksi posrednik savetuje svog klijenta da prvo njega obavesti o nastalom osiguranom slučaju. Kada proverí da li je događaj pokriven osiguranjem, podnosi prijavu osiguravaču. Ako ima ovlašćenje, naplaćuje naknadu za račun osiguranika ili osiguranu sumu po osnovu osiguranja života, osiguranja od nezgode ili od bolesti.

## **6. Odgovornost posrednika u osiguranju**

Zakon propisuje koje su obaveze društva za posredovanje u osiguranju, čime praktično određuje i granice njegove građanske odgovornosti.

Šteta za ugovarača najčešće nastaje zbog toga što, krivicom posrednika, ugovor o osiguranju nije zaključen, produžen, što je poništen, raskinut ili je pokriće uže od očekivanog.

Odgovornost posrednika prema klijentu ili ugovaraču osiguranja / osiguraniku ugovorna je i zasniva se na dokazanoj krivici. Oni treba da dokažu da je obaveza koju posrednik nije izvršio bila njegova ugovorna obaveza. A zatim i to da on preuzetu obavezu nije izvršio ili ju je izvršio sa zakašnjenjem ili nepotpuno.

U svakom konkretnom slučaju procenjuje se da li je posrednik ispunio svoju obavezu u skladu s pravilima profesije. On nije postupao u suprotnosti sa tim pravilima ukoliko, na primer, nije proverio obračun vrednosti osigurane stvari jer takvu obavezu nije ni imao prema ugovaraču osiguranja. Stoga ne odgovara za štetu koja je nastala zbog podosiguranja.

Odgovornost posrednika prema osiguravaču postoji u retkim slučajevima. Nije sporno da ta odgovornost postoji, ali jeste sporno šta je njen osnov, da li je ona ugovorna ili vanugovorna, i ako je ugovorna, o kom je ugovoru reč?

Običajna pravila i priroda profesije govore u prilog odgovornosti posrednika prema osiguravaču. Ako je klijent posredniku dao nalog da zaključi ugovor, onda bi posrednik mogao da bude odgovoran ne samo prema klijentu već i prema osiguravaču ako ovaj može da dokaže da je pretrpeo štetu zbog toga što ugovor nije zaključen. Ako je npr. posrednik znao da je osiguranik nesolventan i da ne može platiti premiju, odgovara za štetu koju je pretrpeo osiguravač zbog neplaćanja premije. Posrednik može imati obavezu da naknadi štetu osiguravaču i u slučaju da ga nije obavestio da je osiguranik bio osuđivan.<sup>33</sup>

## **7. Osiguranje od odgovornosti posrednika u osiguranju**

Obaveza da se zaključi osiguranje od odgovornosti jedan je od uslova za dobijanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju.<sup>34</sup>

---

<sup>33</sup> R. Colinvaux, op. cit. str. 297. fn 85.

<sup>34</sup> ZOS, član 89. stav 3. tačka 9.

Osiguranje sprovode osiguravajuća društva koja imaju dozvolu za obavljanje poslova osiguranja od građanske odgovornosti. Uslove i tarife donosi osiguravajuće društvo, pri čemu zakonom nije propisan minimalni obim osiguravajućeg pokrića, tako da se na tržištu taj obim često znatno razlikuje u uslovima raznih društava za osiguranje.

Delatnost posrednika jedan je od izvora opasnosti od građanske odgovornosti i može se osigurati u okviru osiguranja od opšte odgovornosti koje obuhvata razne izvore opasnosti od odgovornosti koji nisu obuhvaćeni posebnim osiguranjem. Ovo osiguranje se zbog toga ne odnosi na odgovornost prevoznika, odgovornost automobilista i odgovornost vlasnika plovidbenih i vazduhoplovnih sredstava prevoza jer su to posebne vrste osiguranja od odgovornosti iz određenog izvora opasnosti (motorno vozilo, plovidbeno, vazduhoplovno, roba u prevozu). Osiguranje pokriva vanugovornu i ugovornu odgovornost osiguranika. Osnovno pokrće je odgovornost za direktne i indirektne (posledične) štete usled oštećenja ili uništenja stvari i štete usled smrti, povrede tela ili zdravlja (štete na stvarima i štete na licima). Druge štete (čisto imovinske i štete usled nestanka stvari) mogu posebno da se ugovore, ili su automatski osigurane ako je to predviđeno u posebnim odredbama uslova ili posebnim uslovima za pojedine izvore opasnosti od odgovornosti. Obim osiguravajućeg pokrića rizika od odgovornosti, na osnovu opštih odredaba uslova za osiguranje od opšte odgovornosti, ne pruža odgovarajuću osiguravajuću zaštitu licima koja obavljaju neke delatnosti, posebno profesionalne. Uslovi sadrže posebne odredbe koje prilagođavaju pokriće specifičnostima tih izvora opasnosti. U obavljanju nekih delatnosti kao izvora opasnosti u smislu ovih uslova čisto imovinske štete i štete usled nestanka stvari pogađaju u najvećoj meri, ili čak isključivo, lica koja te delatnosti obavljaju. Štete usled nestanka stvari, na primer, pogađaju skladištare i osiguranje od odgovornosti koje oni zaključuju ne bi imalo smisla kad bi pokrće takvih šteta moralo posebno da se ugovori. Advokati u obavljanju svoje profesije mogu da prouzrokuju čisto imovinske štete, a ne štete na licima ili na stvarima. Isto je i kod delatnosti revizora, posrednika, prevodilaca ili aktuara. Zato se posebnim odredbama predviđa da osiguranje pokriva samo te štete, ili da se one pokrivaju pored šteta na stvarima i licima, ali bez posebnog ugovaranja. Kad nastane potreba prilagođavanja osiguravajućeg pokrića rizika odgovornosti iz određenog izvora opasnosti, ispravno je u uslove uneti nekoliko posebnih odredaba a ne donositi posebne uslove. Kad se radi o specifičnom riziku od građanske odgovornosti, koji zahteva veća odstupanja od opštih pravila uslova, ima osnova da se donesu posebni uslovi (npr. odgovornost za proizvode sa nedostatkom, zagađivanje životne sredine, odgovornost za nuklearne štete).<sup>35</sup> Osim osiguranja od profesionalne odgovornosti osiguranika za čisto imovinske štete, može da se ugovori i pokrće iz drugih izvora opasnosti (npr. odgovornosti za štete iz korišćenja poslovnog prostora ili tuđe

<sup>35</sup> Prölss/Martin, *Versicherungsvertragsgesetz*, 27. Auflage, Verlag C.H. Beck, str. 1331.

opreme, organizovanja konferencija i drugih događanja, pripreme napitaka i hrane za zaposlene i goste i dr).<sup>36</sup>

Društva za osiguranje koja posluju na našem tržištu sprovode osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika na osnovu posebnih uslova koji sadrže veliki broj odredaba koje su preuzete iz uslova za osiguranje od opšte odgovornosti. Takva praksa nije saglasna s načinom na koji se sprovodi osiguranje od opšte odgovornosti jer ona u našem osiguranju tradicionalno obuhvata i odgovornost iz izvora opasnosti od profesionalne odgovornosti. Radi se o jednom od najvažnijih imovinskih osiguranja koje treba da se sprovodi u skladu s pravilima struke.

*Predmet osiguranja od odgovornosti posrednika u osiguranju* jeste odgovornost za čisto imovinske štete.<sup>37</sup> Te štete mogu nastati iz raznih izvora opasnosti od odgovornosti, ali su najčešće posledica povrede ugovornih obaveza. U obavljanju svoje profesionalne delatnosti, posrednik u osiguranju može klijentima i osiguravaču da prouzrokuje štetu koja je izvorno novčana, koja nije šteta na licima i stvarima. Ako, na primer, usled propusta ili greške posrednika u osiguranju ne bude zaključen ili produžen ugovor o osiguranju, ako ne bude prijavljen osigurani slučaj u zakonskom ili ugovorenom roku, ili zahtev osiguranika zastari, šteta koju trpi osiguranik je novčana jer nije isplaćena naknada iz osiguranja, ili je ona umanjena.

Isključenja iz osiguranja postoje u svim vrstama osiguranja jer je osigurani rizik, za sve osiguranike ili najveći broj njih, potrebno ograničiti na one njegove posledice koje se mogu osigurati imajući u vidu javni interes, pravila tehnike osiguranja ili mogućnosti osiguravača.<sup>38</sup>

Kada zakonom nije utvrđen osnovni obim osiguravajućeg pokrivača kod obaveznog osiguranja, postoji opasnost da se ne ostvari cilj koji se želeo postići.

---

<sup>36</sup> Standardni uslovi koji se primenjuju u Belgiji (model su uslovi društva „Sobegas“, koje upravlja pulom za osiguranje od odgovornosti posrednika u osiguranju) na osiguranje od odgovornosti posrednika obezbeđuju pokrivače za profesionalnu i opštu odgovornost. Zbog širokog pokrivača imaju naziv „Uslovi za osiguranje od odgovornosti posrednika“, a ne „Uslovi za osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika“, dostupno na sajtu: [www.sobegas.be/infos-generales/conditions-generales.aspx](http://www.sobegas.be/infos-generales/conditions-generales.aspx).

<sup>37</sup> U novije vreme, u uslovima nekih domaćih osiguravajućih društava, ove štete su preimenovane u „čisto finansijske štete“. U uslovima za osiguranje od opšte građanske odgovornosti naziv je „čisto imovinske štete“, što odgovara nazivu koji prevladuje u inostranoj praksi, zakonodavstvu i teoriji osiguranja: *dommage économique pur* na francuskom; *daños patrimoniales puros* na španskom; *reine Vermögensschaden* na nemačkom; *pure economic loss* na engleskom jeziku (ređe: *pure financial loss*). Uslovi za osiguranje od opšte odgovornosti (ranije: Opšti uslovi za osiguranje od odgovornosti, koji su doneti 1983. godine na nivou Udruženja osiguravajućih organizacija Jugoslavije) slični su uslovima koji su se primenjivali na nemačkom i austrijskom tržištu osiguranja.

<sup>38</sup> U uslovima raznih domaćih društava za osiguranje postoji veliki broj isključenja. Isključene su npr. štete nastale plaćanjem novčane kazne, odštetni zahtevi koji su zastareli, koji su posledica nefer ponašanja na tržištu, štete koje je osiguranik dužan da naknadi prema propisima o radnim odnosima, proistekle iz nedostatka kadrovskih, materijalnih, tehničkih ili tehnoloških uslova i dr. Radi se o najosetljivijim odredbama, kojima se ograničava pokrivače u obaveznom osiguranju. Sva osiguravajuća društva trebalo bi da primenjuju uslove koji bi sadržali minimalni obim pokrivača koji bi zaštitio posrednike spram rizika od odgovornosti, ali i trećim licima obezbedio obeštećenje koje se očekuje.

Definisanjem predmeta osiguranja, osiguranog slučaja, predviđanjem franšize i velikog broja isključenja, osiguranje se čak može obesmisлити.<sup>39</sup> U uslovima osiguranja domaćih osiguravača predviđena su brojna isključenja, pri čemu su neka nejasna, neka suvišna, a neka neodgovarajuća s obzirom na predmet osiguranja. Imajući u vidu činjenicu da je osiguranje obavezno, mogao bi se braniti stav da su osiguravači dužni da pruže pokriće koje je ograničeno samo isključenjima predviđenim zakonom. Osiguranje od odgovornosti u početku je bilo neograničeno, međutim, neka ograničenja je trebalo predvideti jer osiguravač, da bi izračunao premiju, mora da zna težinu rizika koji osigurava. Međutim, kad se radi o obaveznom osiguranju, ono mora biti ustanovljeno s merom da bi osiguranje pružilo zaštitu koja se obaveznim osiguranjem želi postići.<sup>40</sup>

*Suma osiguranja* je gornji iznos obaveze osiguravača od odgovornosti jer bi pokriće bez najvišeg iznosa obaveze osiguravača bilo isuviše veliki rizik i teško bi se mogao reosigurati. Kod obaveznih osiguranja zakonom su predviđene minimalne sume osiguranja. ZOS propisuje da osiguranje od odgovornosti posrednika mora da se zaključi na iznos od 200.000 evra po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate, a ne precizira da li je to iznos po osiguranom slučaju ili u godini osiguranja. Suma osiguranja se u principu utvrđuje po osiguranom slučaju, što bi trebalo da važi i u osiguranju posrednika. Tako su razumeli i osiguravači, pa su u uslove uneli odredbu o sumi osiguranja po štetnom događaju od 200.000 evra, i predvideli agregatnu sumu (u dvostrukom ili trostrukom iznosu sume po štetnom događaju).<sup>41</sup> S obzirom na to da zakonom nije precizirano da se iznos od 200.000 evra odnosi na osigurani slučaj, ispravnije bi bilo zaključiti da se odnosi na iznos obaveze osiguravača u godini osiguranja. Ako bi se odredba tumačila tako da se suma predviđena zakonom odnosi na svaki osigurani slučaj, postavilo bi se pitanje legitimnosti ugovaranja agregatne sume jer zakon predviđa samo jednu, a ne dve sume po osiguranom slučaju i u godini osiguranja. Domaća društva za osiguranje

---

<sup>39</sup> Iznos franšize u najvećem broju uslova domaćih društava za osiguranje jeste 10 procenata. Franšiza ne sme da bude u visini koja ne odgovara cilju zbog koga ona postoji: da se izbegnu troškovi zbog velikog broja manjih šteta, ili, ako je reč o velikim rizicima, veće učešće osiguranika u šteti. U našim uslovima poslovanja teško je tvrditi da postoji i jedan i drugi razlog: nema velikog broja zahteva trećih lica, nema sudskih sporova, nisu zabeleženi visoki odštetni zahtevi koji bi opravdavali franšizu od 10 procenata za sve osiguranike. Visina franšize trebalo bi da zavisi od ukupnog prihoda društva za posredovanje.

<sup>40</sup> Organ za nadzor davalaca finansijskih usluga Belgije (*FSMA: Financial services and Markets Authority*) prvobitno je branio stav da uslovi o obaveznom osiguranju ne mogu da sadrže isključenja i brisao je iz registra posrednike koji su zaključili ugovore sa isključenjima. Stav je pod uticajem osiguravača promenjen – neograničeno pokriće bi onemogućilo utvrđivanje adekvatne premije. Osim toga, osiguravači ne bi mogli da reosiguraju rizik, reosiguravači ne prihvataju neograničeno pokriće, Eeman/Follet/Alface, op. cit. str. 79.

<sup>41</sup> Član 8. stav 3. Uslova za osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika i zastupnika u osiguranju društva za osiguranje Wiener Stadische: „Ukupna obaveza osiguravača za sve osigurane slučajeve nastale u periodu osiguranja (agregatni limit) utvrđuje se u ispravi o zaključenom ugovoru o osiguranju najviše u visini trostruke ugovorene sume osiguranja po štetnom događaju.“

predviđaju najviši iznos obaveze osiguravača u godini osiguranja po ugledu na takvo ograničenje u uslovima inostranih društava. Postavlja se pitanje kako ograničiti obavezu osiguravača u zemlji u kojoj rizik od građanske odgovornosti nema ni blizu takav značaj kakav ima u ekonomski jakim zemljama gde delatnost posredovanja ima dugu tradiciju. Bogata sudska praksa u razvijenim zemljama govori o tome da se radi o velikom riziku. Velike sume na ime naknade štete koju treba da isplate posrednici dovele su do stvaranja pulova osiguranja kako bi rizik mogao lakše da se reosigura.<sup>42</sup>

*Osigurani slučaj* u osiguranju od građanske odgovornosti može biti različito definisan u zavisnosti od toga koji je izvor opasnosti od odgovornosti osiguran. Definicija osiguranog slučaja kao štetnog događaja u osiguranju od profesionalne odgovornosti za čisto imovinske štete nije odgovarajuća s obzirom na specifičnost ovog izvora opasnosti. Osigurani slučaj se definiše kao štetni događaj kod onih izvora opasnosti kod kojih usled radnje ili propusta osiguranika nastaje događaj koji se može zapaziti na određenom mestu i u određeno vreme (saobraćajna nezgoda, rušenje kрана, drveta, građevine). Greška kod nekih profesionalnih delatnosti, pa i posrednika u osiguranju, nisu takvi događaji, šteta ne nastaje kad i sam uzrok, do njene manifestacije može da protekne duže ili kraće vreme. U savremenom osiguranju od profesionalne odgovornosti osigurani slučaj se definiše kao odštetni zahtev ili kao greška (uzrok štete). Odštetni zahtev je svaki zahtev za naknadu štete koji je podnet u periodu osiguranja iz uzroka koji je nastao krivicom osiguranika u obavljanju profesionalne delatnosti koja je predmet osiguranja. Zbog velikog broja sudskih sporova radi naknade štete od proizvoda sa nedostatkom, koji su pokretani i posle više decenija od isteka ugovora o osiguranju, osiguravači su ograničili pokriće na odštetne zahteve koji su podignuti u vreme važenja ugovora ako su posledica uzroka koji je takođe nastao u to vreme. Sudovi su takve klauzule u prvo vreme zanemarivali i odluke zasnivali na tradicionalnom pravilu da je osigurani slučaj nastao kad je nastao štetni događaj, bez obzira kada su odštetni zahtevi podneti, da bi kasnije počeli da prihvataju odštetne zahteve kao osigurane slučajeve čak i ako su podignuti posle isteka ugovora. Sudska praksa je uticala na zakonsko regulisanje pojma osiguranog slučaja u osiguranju nekih izvora opasnosti od građanske odgovornosti, pre svega u profesionalnim delatnostima. Može se ugovoriti da je osigurani slučaj nastao kad je podignut odštetni zahtev samo pod uslovom da je zakonom pokriven predviđeni

---

<sup>42</sup> U Belgiji je 1942. godine više društava za osiguranje osnovalo pul (Cobelias) da bi se posrednicima obezbedilo da osiguraju rizik od građanske odgovornosti. Članovi pula su 1989. godine osnovali društvo sa ograničenom odgovornošću „Sobegas“, kome su povereni poslovi upravljanja pulom. Sobegas je zastupnik članova pula i u tom svojstvu bavi se prihvatanjem rizika, izdavanjem polisa, naplaćivanjem premije i likvidacijom šteta. Više preduzetnika je 1981. godine osnovalo udruženje (danas pod nazivom „Ancoras“) koje obezbeđuje članovima udruženja osnovno osiguranje putem kolektivne polise. Dopunsko pokriće „Ancoras“ obezbeđuje svojim članovima kod društava za osiguranje koja nisu članovi nijednog pula, Eeman/Follet/Alface, op. cit. str. 76.

period posle njegovog isteka (naknadno pokrće).<sup>43</sup> Može se ugovoriti da osiguranje pokriva i zahteve za naknadu šteta koje su posledica uzroka nastalog pre zaključenja ugovora ako osiguranik za njih nije znao (retroaktivno pokrće). Ukoliko je osiguranik slučaj definisan kao greška, osiguranjem su obuhvaćene sve posledice grešaka koje su napravljene od zaključenja ugovora do njegovog isteka.<sup>44</sup>

Pravo država članica EU razlikuje se po tome šta je merodavno za nastanak obaveze osiguravača. Tradicionalno je prihvaćeno da je to izvorni događaj (čin, delo) kojim se ostvaruje osiguranik rizik. Ukoliko je taj događaj nastao u periodu osiguranja, osiguravač je dužan da naknadi štetu koja je posledica tog događaja. To može biti štetni događaj, greška ili odštetni zahtev. Uslovi za osiguranje od opšte građanske odgovornosti predviđaju da jedan osiguranik slučaj postoji i onda kad iz istog uzroka nastanu štete većem broju lica („serijske štete“).<sup>45</sup> Odredbe o serijskim štetama od najvećeg su značaja za rizik od odgovornosti za štete od zagađivanja životne sredine i proizvoda s nedostatkom. Jedan nedostatak u proizvodu koji se proizvodi serijski (lekovi, prehrambeni proizvodi) može dovesti do smrti ili povrede zdravlja velikog broja lica i podizanja velikog broja odštetnih zahteva koji pogađaju jedan ugovor. Zbog prirode delatnosti posrednika u osiguranju, osiguravač ne može biti izložen realnoj opasnosti od naknade serijskih šteta.<sup>46</sup> Posrednik je odgovoran klijentu koji

---

<sup>43</sup> U francuskom pravu ugovornim stranama se dozvoljava da kod osiguranja od odgovornosti za događaj kojim nastaje osiguranik slučaj izaberu događaj koji je doveo do štete i podnesu odštetni zahtev (osim u osiguranju od odgovornosti u svojstvu privatnog lica) pod uslovom da je obuhvaćen period posle isteka ugovora koji ne može biti kraći od pet godina (član 124-5 Zakonika o osiguranju). Zakon o osiguranju u Belgiji dozvoljava pokrće zasnovano na odštetnom zahtevu pod uslovom da su pokriveni zahtevi podignuti najmanje tri godine posle isteka ugovora (član 142. Zakona). U nemačkoj praksi osiguranja stvari nastanak osiguranog slučaja vezuje se za uzrok događaja ili sâm događaj koji je doveo do oštećenja ili uništenja stvari, i za grešku (Verstoß) ili odštetni zahtev. Nemački sudovi, međutim, kod obaveznih osiguranja ne prihvataju odštetni zahtev kao merodavan za nastanak osiguranog slučaja ako to nije u skladu s legitimnim očekivanjima osiguranika koja su zasnovana na činjenici da je osiguranje obavezno (Pröls/Martin, op. cit. str. 818). U Prednacrtu građanskog zakonika Srbije predlaže se da obaveza osiguravača nastaje kad nastane štetni događaj, ali se ugovorom može predvideti da to bude i kad je podignut odštetni zahtev ako je štetni događaj nastao u periodu pokrća (član 1459. i 1460. Prednacrta).

<sup>44</sup> Član 3. Opisa rizika i Posebnih uslova za osiguranje od odgovornosti za (čisto) imovinske štete posrednika u osiguranju (Versicherungsvermittler) koje primenjuje nemačko akcionarsko društvo za osiguranje ALLCURA, februar 2016 (RB VersV 2016-02).

<sup>45</sup> Član 10. Stav 2. Uslova za osiguranje od opšte odgovornosti akcionarskog društva za osiguranje „Dunav“ iz 2009. godine.

<sup>46</sup> U osiguranju od profesionalne odgovornosti posrednika nisu zabeleženi slučajevi serijskih šteta. Smatra se ipak da je dobro definisati obaveze osiguravača kad nastanu serijske i kumulativne štete, imajući u vidu odgovornost banaka. Posle stečaja američke banke „Lehman Brothers“ 2008. godine mnogim posrednicima klijenti banke podneli su zahteve za naknadu štete, Eeman/Follet/Alface, op. cit. To nije odgovarajući primer za odgovornost posrednika, jer klijenti banke ne mogu da zahtevaju naknadu štete od posrednika već od banke, a banka od posrednika, odnosno njegovog osiguravača, može da zahteva da se obešteti do iznosa sume osiguranja u godini osiguranja. Kako je suma osiguranja u ovim polisama određena po osiguranom slučaju, to se banci ne može isplatiti celokupna šteta zbog njene odgovornosti za serijske

je oštećeno lice, a nije odgovoran licima kojima je klijent prouzrokovao štetu. Klijent ima pravo na direktnu tužbu prema osiguravaču, ali to pravo nemaju i lica kojima je klijent dužan da naknadi štetu. Kada je posrednik odgovoran klijentu što nije zaključen ugovor o osiguranju, osiguravač naknađuje štetu do visine ugovorenog limita po osiguranom slučaju. Nema opasnosti od više odštetnih zahteva jer oštećeni, klijent, bez obzira na to što odgovara za serijske štete, osiguravaču podnosi jedan odštetni zahtev. Osiguravači mogu da se zaštite od visokih odštetnih zahteva zdravom politikom upravljanja rizicima.<sup>47</sup>

## Zaključak

Posredovanje u osiguranju je delatnost koja je, u našoj zemlji, počela da dobija na značaju poslednjih godina. Bez iskustva u obavljanju poslova na tržištu koje se razvija, mogu se očekivati teškoće u primeni propisa koji nisu sveobuhvatni jer su uglavnom zasnovani na nadnacionalnim aktima EU. S obzirom na to da pravo nije unifikovano već usaglašeno, države članice imaju dosta slobode da primenjuju svoje propise i običajna pravila u oblasti posredovanja koja se u manjoj ili većoj meri razlikuju od države do države. Da bi se zakonodavstvo unapredilo i obezbedila potrebna pravna sigurnost u obavljanju ove važne privredne delatnosti, te da bi se pravne praznine svele na najmanju moguću meru, potrebno je proučiti zakonodavstvo, običajna pravila, sudsku praksu, kao i pravnu doktrinu više razvijenih zemalja. Samo na osnovu dobrog poznavanja materije mogu se doneti propisi koji se bez teškoća mogu primenjivati u praksi.

S obzirom na to da ugovor o posredovanju u osiguranju nije regulisan, postavlja se pitanje kako će se u praksi rešavati razna složena pitanja. Rad na donošenju Građanskog zakonika Srbije je u toku i moguće rešenje je da se u njega unesu odredbe koje bi se odnosile na ovaj ugovor. Rešenje može biti da se donese poseban zakon koji bi u celini regulisao materiju posredovanja i zastupanja u osiguranju.

Obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika domaća društva za osiguranje sprovode kao da se radi o dobrovoljnom osiguranju. Analiza uslova osiguranja pokazuje da ima mnogo otvorenih pitanja, naročito u pogledu primene uslova za osiguranje od opšte odgovornosti i obima osiguravajućeg pokriva.

---

štete ako je ona iznad sume osiguranja. Ukoliko su neki klijenti izloženi riziku od odgovornosti za serijske štete, posrednik treba da savetuje ugovaranje veće sume osiguranja od minimalne.

<sup>47</sup> S obzirom na to da se Uslovi za osiguranje od opšte odgovornosti primenjuju i na osiguranje od odgovornosti iz obavljanja profesionalne delatnosti, suvišno je u posebnim uslovima ograničavati obavezu osiguravača u slučaju serijskih šteta. (Videti član 5. Uslova za osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika u osiguranju akcionarskog društva za osiguranje „Dunav“ i član 7. i 8. Uslova za osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika / zastupnika u osiguranju akcionarskog društva za osiguranje „Wiener Städtische“).



Cilj obaveznog osiguranja od odgovornosti posrednika jeste zaštita korisnika usluga osiguranja. Taj cilj se ne može postići ako se zanemare uslovi za osiguranje od opšte odgovornosti, ako se koriste pojmovi koji nisu odgovarajući, ako postoji veliki broj isključenja i drugih ograničenja pokrića koja nemaju smisla u osiguranju koje je obavezno. Brojna isključenja koja nisu prilagođena predmetu osiguranja ne doprinose ostvarivanju cilja obaveznog osiguranja. Umesto da se pribegava isključenjima, veću pažnju trebalo bi posvetiti proširenju pokrića, ponuditi osiguranja iz drugih izvora opasnosti od odgovornosti izvan profesionalne delatnosti, za krađu, gubitak ili nenamerno uništenje profesionalnih dokumenata.

Za posrednike u osiguranju kojima treba obezbediti adekvatnu osiguravajuću zaštitu važno je da su uslovi i tarife akti koji su jasni, nedvosmisleni, nekontradiktorni i razumljivi. Čini se da na našem tržištu takve uslove treba doneti. To će biti moguće ako u njihovoj izradi učestvuju i oni što su pre svega zainteresovani: posrednici u osiguranju. Normalan rad posrednika u osiguranju može se obezbediti samo radom na zaštiti zajedničkih interesa, što je moguće udruživanjem koje je inače karakteristično za sve profesije pa i za posrednike u osiguranju, što potvrđuje veliki broj udruženja posrednika u osiguranju na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu.

### **Literatura**

- I. Babić, *Privredno pravo*, Beograd 2008. str. 302.
- Beckman/Matusche-Beckman, *Versicherungsrechts Handbuch*, Verlag C.H. Beck, 2004
- J. Bigot/D. Langé, *Traité de droit des assurances, Tom 2, La distribution d'assurance*, L.G.D.J, 1999
- Deckers, *Die Abgrenzung des Versicherungsvertreeters vom Versicherungsmakler*, Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe 2004
- Eeman/Follet/Alface, *La responsabilité des courtiers d'assurance et l'assurance de cette responsabilité*, *Bulletin des Assurances*, 2012/1-378, dostupno na sajtu: [www.eemanpartners.com/IMG/pdfEman/Follet/Alface](http://www.eemanpartners.com/IMG/pdfEman/Follet/Alface)
- F. Sanches Calero i dr., *Ley de Contrato de Seguro*, Aranzadi, 2005
- J. Mahomedy, *An examination of the legal liabilities of insurance intermediaries and the insurance thereof*, doktorska disertacija 2010, dostupno na sajtu <https://www.insurancegateway>, Faculty of Commerce, Law and management of the University of Withwatersrand Johannesburg
- J. Pak, *Pravo osiguranja*, Beograd 2011
- *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, II knjiga, Savremena administracija, Beograd 1995, str. 1348
- *Priručnik za obuku za polaganje stručnog ispita za sticanje zvanja ovlašćenog posrednika i ovlašćenog zastupnika u osiguranju* (J.Pak, Posredovanje

---

***J. Pak: Obaveze, odgovornost i osiguranje od odgovornosti posrednika u osiguranju***

---

i zastupanje u osiguranju od str. 103 do 130), Privredna Komora Srbije, Beograd 2016

- *Posrednici i zastupnici osiguranja u pravu EU i srpskom pravu*, Intermex, 2007.
- Prölss/Martin, *Versicherungsvertragsgesetz*, 27. Auflage, Verlag C.H. Beck
- R. Colinvaux, *The Law of Insurance*, Sweet&Maxwell Limited, 1979